

Trohetens ledarskap

Paulus två brev till Timoteus är enkla handledningar i andligt ledarskap, denna fråga som vi ständigt nöter och blöter i våra debatter. Hur är det? Var aposteln Paulus en förespråkare för så kallat apostoliskt ledarskap?

För att utvärdera olika former av ledarskap mäter vi oftast med världens måttstockar genom att studera hur stor en församling har blivit. Detta är uppenbarligen inte Paulus modell. Själv skrev han i sitt andra brev till sin älsklingslärjunge:

Som du vet, har alla i Asien vänt sig bort ifrån mig (2 Tim 1:15).

För den ivrige missionären Paulus var ledarskap aldrig en fråga om statistisk församlingsväxt utan om trohet mot Gud. Dessa två kan visserligen sammanfalla men de behöver rakt inte göra det. Lite senare i samma brev skrev Paulus:

Ty det skall komma en tid då människor inte längre skall stå ut med den sunda läran, utan efter sina egna begär skall de samla åt sig mängder av lärare, allteftersom det kliar dem i öronen. De vägrar att lyssna till sanningen och vänder sig till myter. Men var du sund och förnuftig i allt, bär ditt lidande, utför en evangelists gärning och fullgör din tjänst (2 Tim 4:3-5)

Om man kliar människor i öronen med sin förkunnelse kan man få stora skaror att samlas framför sin talarstol. Det var ju därför som alla i Asien (= nuvarande västra Turkiet) hade övergett Paulus för mer attraktiva ledare. Allt detta betyder att man som ledare och förkunnare kan möta ett tryck från församling och åhörare att ge ett budskap som på ett eller annat sätt förkunnar att det trots allt skulle gå att tjäna både Gud och mammon. Och det trycket kan aktivera ens egen önskan att se stora och entusiastiska skaror samlas till gudstjänst. Man får se upp.

Vi kan alltså inte bedöma ett ledarskap eller en rörelse efter antalet människor och inte heller efter hur många decibel som lovsången alstrar. Båda faktorerna kan vara Ande men kan lika gärna vara kött.

Guds kraft

Vi människor kan inte åstadkomma omvändelser och om vi försöker blir det fel. När en människa i egen kraft lyser på någon annans synd (eller sin egen) blir resultatet bara fördömelse. När Guds ljus faller på samma synd uppstår däremot både en djup smärta och en trons visshet om att det finns hjälp att få om man bara söker sig närmare det avslöjande ljuset. Det är därför Paulus skriver:

Jag skäms inte för evangelium. Det är en Guds kraft som frälser var och en som

tror, först juden och sedan greken. Rättfärdighet från Gud uppenbaras i evangelium, av tro till tro, som det står skrivet: Den rättfärdige skall leva av tro. (Rom 1:16-17)

Evangeliet är alltså inte främst en lära eller ett budskap utan en kraft. Denna kraft uppenbarar rättfärdigheten från Gud – eller, som det antagligen bättre kan översättas: Guds rättfärdighet. Evangelium är alltså en kraft som uppenbarar Guds rättfärdighet. När vi plötsligt ställs inför Guds majestät kanske vi likt Johannes på Patmos faller som döda ner (Upp 1:17). Den rättfärdige Guden reser oss dock upp och säger: ”Var inte rädd!” Sedan står vi i hans kraft och inte i vår egen. Ingen skall kunna stå i sin egen kraft inför Gud.

Andlig bedömning

Rättfärdigheten från Gud är inte ett nytt paket av bud och förbud som säger hur vi skall leva för att duga utan den är en uppenbarelse av Guds person. När vi ser upp till honom kan vi smittas till en ny form av liv efter den grundläggande principen att den man älskar blir man lik. Paulus sade om sig själv som förkunnare:

Detta förkunnar vi också, inte med ord som mänsklig visdom lär utan med ord som Anden lär, när vi återger andliga ting med andliga ord (1 Kor 2:13)

... i Kristus predikar vi med rent sinne inför Gud det ord som kommer från Gud. (2 Kor 2:17)

Med rent sinne återger vi alltså andliga ting med andliga ord. Och vi gör det *inför Gud*, inte inför människor. Jag har ofta smakat på det senare ordet och tänkt på hur lätt jag själv blir fokuserad på människorna när jag predikar i stället för att bara tala inför Gud. Visst längtar vi alla efter att se fyllda kyrkor som nästan sprängs av lovsång. Men dit finns det bara en väg – att vi trofast och uthålligt och med risk att tömma kyrkorna helt får förkunna det nådens evangelium som kan leda till omvändelse. Och vi får göra det under mycken bön att Gud skall bekänna sig till det vi säger med sin Andes närvaro och kraft.

Svensk kristenhet har länge gått i öknen. Och vi har förlorat mycket kraft och sammanhållning genom att alla skulle rusa hit och dit på minsta hägring för att kolla om det inte fanns lite vatten att dricka i alla fall. Låt oss sluta att kolla på rörelser och predikanter och i stället gemensamt och ödmjukt söka honom som är livets bröd och det livgivande vattnet.

Nykter, förständig och aktad

Jag har genom åren haft själavård med åtskilliga pastorsbarn. De har ibland berättat om en uppväxt som nästan kändes som att leva i ett skyltfönster. Pastorns barn skulle ju med sin underbara vandell visa för omvärlden, församlingen inte minst, att pappa (eller mamma) var värd förtroendet att leda Guds folk. Den som inte kan råda över sin familj kan ju inte heller leda Guds församling, skriver Paulus till sin yngre kollega, Timoteus (1 Tim 3:5). En del av dessa pastorsbarn har sagt mig att trycket kunde bli så stort att man kunde bli upprorisk för mindre.

Erfarenheter av det här slaget har gjort att jag länge haft lite svårt för den långa lista av goda egenskaper som Paulus beskriver att man bör se hos ledare och tjänare i Guds församling (1 Tim 3:1-14). Slutar det inte med att man till leda diskuterar pastorers förhållande till lättölet så att man liksom i all annan lagiskhet silar mygg och sväljer kameler? Paulus rekommenderade i alla händelser Timoteus att dricka lite vin (1 Tim 5:23). Hur glad, fräsch och ständigt närvarande måste en pastors hustru vara för att ge legitimitet åt sin makes tjänst? Kan pastorns son ”komma ut” och säga sig vara bögen utan att det återverkar på församlingens förtroende för fadern/modern? Kort sagt: Varför tar denna lista upp så stor plats i den erfarne apostelns råd och undervisning för en ung kollega? Om någon hade ett horn i sidan till skötsamhetsreligion så var det väl just Paulus?

Ha inte för bråttom

Jag tror att lösningen på gåtan finns lite senare i samma brev där Paulus skriver:

Ha inte för bråttom med att lägga händerna på någon och gör dig inte delaktig i andras synder. Håll dig själv ren (1 Tim 5:22).

En församlingsledare har bland annat uppgiften att leda arbetet med att finna medarbetare i ledarteamet. Församlingen kan behöva en ungdomspastor, diakoner, bibellärare, evangelister, kassör och revisorer. De medarbetare som Timoteus behövde kallades kanske något annat och han skulle självklart inte ensam utse vilka han skulle arbeta med. Men på samma sätt som när man gifter sig så är det ett beslut som inte enkelt kan tas tillbaka när man i Jesu namn viger en medarbetare till ett ämbete. Vi kan inte hänvisa till Guds ofelbara vägledning vare sig inför äktenskap eller ämbetsvigning. Vi måste också besluta själva eftersom den kristne aldrig är tänkt att vara en gudomligt fjärrstyrd robot. Och också i det beslutet är församlingens ledare just en ledare. Han (hon) är inte enväldig men har i uppgift att leda församlingen fram till ett vist och klokt beslut.

Det gäller därför att inte ha för bråttom.

Man kan komma att ge en plattform åt någon som sedan missbrukar det givna förtroendet så att mångas liv riskerar att ta skada. Vi som vigde honom/henne till tjänst kan sedan inte dra oss undan ett ansvar för vad som händer med dem som får sina liv förstörda. Så allvarligt är det ju.

Hur skall vi då ställa oss till listorna över goda egenskaper? Kan en omgift person aldrig någonsin bli pastor? Eller skall vi uppmana Gud att erkänna sitt (eller Paulus) misstag och i kärlekens namn förvisa dessa texter till ”historiens skräpkammare”^{*}? Vad kan Gud/Paulus ha menat?

En checklista

Låt oss tänka på äktenskapet. Vi tänker oss för enkelhets skull att du är kvinna. Du vill gifta dig och har stadigt sällskap med en man som du känt i ett halvår. En så kort tid garanterar ju inte att ni verkligen känner varandra. Han är angelägen om att ni skall gifta er så snart som möjligt men du vill bli mera säker innan du slår till. Hur skall du komma fram till ett beslut? Om du drabbas av beslutskramp kan ni ju vara förlovade resten av livet. Du behöver någon sorts anvisning om hur man kommer till klarhet.

Mot dig är han givetvis trevlig. Det du vill veta är om han kommer att vara det sedan ni gift er. Är han trevlig livet ut? Du kan lättast få ledtrådar om du ser på de relationer han har sedan länge. Hur betar han sig mot sina föräldrar? Är han fräck emot dem eller är han så underdånig att du i praktiken kommer in under deras totala dominans när ni gifter er? Kan man lita på det han säger eller märker du att han ljuger för sina vänner ibland? Är du själv rädd för honom utan att riktigt veta varför? Ger han dig dåligt samvete så att du ständigt står på tå för att vara honom till lags? Sjukskriver han sig ibland utan att vara sjuk?

Du behöver göra en koll. Och då kan det vara bra att få tips på i vilka avseenden den kontrollen kan göras. Utvärderingen av de olika iakttagelserna är ju inte given på förhand. Ingen kan bedömas efter en svart-vit skala. Vi är alla syndare. Tanken är därför inte att du skall underkänna honom vid minsta fel eller brist. Likväl behöver du tänka efter på en rad punkter för att inte senare bli pinsamt överraskad.

Jag kan själv med smärta se tillbaka på tillfällena då jag hade för bråttom. Jag gick en gång in i ett omfattande andligt samarbete med en person som jag bara träffat en enda dag. Hans hustru var den glittrande glada typ som lät en ana att det kanske fanns helt andra känslor längre ner på djupet. Jag såg det väl men tänkte att det var något som inte angick mig. Jag hade mått mycket väl av att ha tänkt annorlunda. När det var på tok för sent visade det sig att hon var hans slavinna och att han hade förmågan att förslava människor även utanför familjens ram. Men då var det så dags. Då var så stora åtaganden gjorda att det inte längre gick att omedelbart bryta upp samarbetet. Illa tilltufsad fick jag så småningom hjälpa

* ”Historiens skräpkammare” föreslogs som förvaring för otidsenliga bibelord av K G Hammar, ärkebiskop fram till 2006.

till med att städa upp i andras liv efter en man som jag varit med om att ge en plattform och ett förtroende som han inte var värd. Så kan det också vara i nådens församling.

En man kan givetvis vara en utmärkt pastor och familjefar även om hans hustru är djupt deprimerad då och då. Det är ju inte det Paulus vill säga oss. Och pastorns barn har liksom alla andra barn rätt till en tillvaro utan alltför mycket insyn.

3

Gudsfruktan

Ett ord som dyker upp på flera ställen i breven till Timoteus är ordet gudsfruktan. Det ges ingen sammanhängande analys av begreppet, men vi möter ordet i några mycket viktiga sammanhang.

Men de gudlösa myterna med deras käringprat skall du visa ifrån dig. Öva dig i stället i gudsfruktan. Kroppslig träning är nyttig till en viss grad, men gudsfruktan är nyttig till allt, eftersom den har med sig löften som gäller både detta livet och det som kommer (1 Tim 4:7-8 Giertz översättning).

De skall älska njutning i stället för Gud och ha ett sken av gudsfruktan men förneka dess kraft. Håll dig borta från dem! (2 Tim 3:4-5).

Och erkänt stor är gudsfruktans hemlighet: Han som blev uppenbarad i köttet, bevisad rättfärdig genom Anden, sedd av änglarna, predikad bland folken, trodd i världen, upptagen i härligheten (1 Tim 3:16)

Vad är då gudsfruktan? Skall man vara rädd för Gud? Är det fråga om rädslan för att hamna i helvetet?

Nej och åter nej.

Den rädslan föder inget gott. Vi kan låta Paulus komma till tals igen:

Ni har inte fått slaveriets ande, så att ni på nytt skulle leva i fruktan. Nej, ni har fått barnskapets Ande, i vilken vi ropar: "Abba! Fader!" Anden själv vittnar med vår ande att vi är Guds barn (Rom 8:15-16).

Vi är inte slavar utan barn. Och barn löper inte risken att bli utkastade. Du kastar inte ut dina barn och det gör inte heller Gud med sina fast många misstänker honom för att både vilja och kunna göra det. Barn och slavar var båda tänkta att leva i lydnad men utifrån helt olika villkor. Den tidens slavar kunde både bli sålda och avrättade. Där slaven mycket väl kunde vara (liv-)rädd för sin husbonde skulle barnen visa respekt för sin far även om de fick sitta i hans knä. Frälsningen innebär alltså bland annat att man övergår från rädsla till respekt. Och utan respekt finns det inget flöde av kärlek i någon riktning. Jag kan bara ta emot kärlek från den jag respekterar och jag kan aldrig ge kärlek till någon som jag samtidigt föraktar. Detta är en viktig del av trons hemlighet.

Respekt är kärlekens grundsubstans.

Vi är inte kompis med Gud trots att vi är barn som Gud lovat att inte förkasta (Joh 6:37; Joh 10:28; Rom 8:31-39). I stället lever vi i gudsfruktan. Det grekiska ordet betyder ungefär "den goda vördnaden". Paulus talar om människor som har ett sken av gudsfruktan utan att påverkas av dess kraft eftersom deras

gudsfruktan bara är ett beteende. De har förlorat respekten för Gud. I sin tur betyder detta att deras fromhet saknar liv och substans. De ser ut att vara barn i huset och är det kanske ännu en tid men de lever ett slags dubbelliv. De frågar inte längre hur nära Gud man kan komma utan hur långt bort ifrån honom det går att gå utan att man alldeles mister de förmåner som frälsningen utlovar. Och det går utan vidare att gå så långt att man inte längre har kvar någon enda fot i fadershuset. Gud kastar inte ut den som vill vara kvar hos honom och ingen *yttre* makt kan rycka oss ur Guds hand (Joh 10:28, Rom 8:35-39). Men vi kan utmärkt väl gå själva. Och man kan gå så långt att frälsningen går förlorad genom att man helt enkelt inte längre frågar efter den. Gud tvingar ingen att stanna och respekten för Gud – gudsfruktan – kan därför omärkligt gå förlorad.

Begäret blir korsfäst

På denna punkt har Paulus en viktig tanke att ge både till Timoteus och oss:

Ja, gudsfruktan i förening med ett förnöjt sinne är verkligen en stor vinning. Vi har ju inte fört något med oss in i världen, inte heller kan vi ta med oss något härifrån. Har vi mat och kläder skall vi vara nöjda med det. Men de som vill bli rika, de råkar ut för frestelser och snaror och många oförnuftiga och skadliga begär, som störtar människor i fördärv och undergång. Ty kärlek till pengar är en rot till allt ont. I sitt begär efter pengar har somliga kommit bort från tron och vållat sig själva mycket lidande (1 Tim 6:6-10).

Ty vad är det som får oss att gå bort från Gud så att vi till och med kan göra det fastän vi tillhör honom? Paulus varnar för att en lössläppt kärlek till pengar kan bli så stark att vi inte längre frågar efter Guds kärlek. Denna sjuka kärlek inbegriper givetvis makt i största allmänhet liksom kärleken till allt som kan köpas för pengar. Hur kan det bli så? I vår mänskliga natur (= ”köttet”) finns en inneboende oförnöjsamhet. Har vi fått något som väcker vår lust vill vi gärna ha mer. Och mer. Och mer. Om det inte finns någon motkraft i våra liv kan denna längtan efter mer växa till en så pockande kraft att den börjar dominera och förstöra våra liv – och kanske även andras! I början ter sig vår längtan ofta oskyldig men det kan vakna en kraft ur vårt inre som vi inte själva kan styra. Man kommer lätt in i en ond spiral där behoven hela tiden stegras, kanske till rent destruktiva nivåer.

Psaltaren är bräddfyllt med vittnesbörd som du kan börja att meditera över om du vill upptäcka vad gudsfruktan är.

Som hjorten trängtar efter vattenbäckar, så trängtar min själ efter dig, o Gud. Min själ törstar efter Gud, efter den levande Guden. När får jag komma och träda fram inför Guds ansikte? (Ps 42:2-3)

Gud, du är min Gud, tidigt om morgonen söker jag dig. Min själ törstar efter dig, min kropp längtar efter dig i ett torrt land som försmäktar utan vatten. Jag söker dig i helgedomen för att se din makt och härlighet. Ty din nåd är bättre än liv, mina läppar skall prisa dig. (Ps 63:2-4)

Har du varit riktigt törstig någon gång? Spara på det minnet när du läser dessa

texter! Den eller det som du verkligen törstar efter formar ditt liv.

**Saliga är de som hungrar och törstar efter rättfärdighet, de skall bli mättade.
(Matt 5:6)**

Gudsfruktans hemlighet

En av de mest otacksamma uppgifter som faller på en andlig ledares lott är att hålla tron ren från sådant filosofiskt tankegods som hela tiden vill läcka in i evangeliet, späda ut det, färga det och förta dess kraft. När man väl har axlat den uppgiften, så att man inte själv sätter en ära i att skapa ett evangelium med ett alldeles eget stuk, blir man i regel involverad i en kamp på flera fronter. Det är ju sällan så lyckligt att man bara har en enda filosofi eller ockult lära att dra gränser emot. Och kampen sker ju först och främst inne i församlingen snarare än mot dess omgivning.

I breven till Timoteus finner vi att Paulus ger en del råd som i våra ögon kan te sig lite underliga men som har med den här renhållningen att göra – så som den såg ut där och då. Vi tar ett exempel:

Men de gudlösa myterna med deras käringprat skall du visa ifrån dig. Öva dig i stället i gudsfruktan. Kroppslig träning är nyttig till en viss grad, men gudsfruktan är nyttig till allt, eftersom den har med sig löften som gäller både detta livet och det som kommer (1 Tim 4:7-8 Giertz översättning).

Gudlösa myter

Timoteus utgjorde med sin församling en sorts ö i ett hav av grekisk kultur, filosofi och religion. Vi kanske snarare skulle se församlingen som en läckande båt mitt i detta hav. Grekiskt tänkesätt pyste ständigt in. De troende hade omvänt sig från detta grekiska väsende. Men, ack, hur ofta är vår omvändelse total? Tidvis, under långa perioder, faktiskt ända till slutet av medeltiden (mer i väst än i öst) arbetade många kyrkofäder och teologer med att försöka harmoniera evangeliet med den grekiska filosofin eftersom båda förefaller att beskriva samma övergripande verklighet. Dessvärre måste vi säga att dessa ansträngningar i långa stycken lyckades så bra att vi än i dag kan ha svårt att urskilja evangeliets radikala egenart. Den gudlösa humanismen förs därför gång på gång fram som det genuint kristna kärleksbudskapet, dessvärre även av höga kyrkliga funktionärer.

Paulus talar både om gudlösa myter, som han kallar käringprat, och om kroppslig övning – i grundtexten står det gymnastik. Vår tids olympiska spel är ett återupplivande av en gammal grekisk tradition där man då, liksom nu, hade olympiska spel vart fjärde år. Dessa var i högsta grad religiösa tillställningar. Den plats där de hölls – Olympia – hade sitt namn efter det mytiska berg, Olympen, där de grekiska gudarna sades ha sin boning. Vid spelen anslogs hela första dagen till offerceremonier i det stora Zeus-templet. Kroppsövningarna var alltså en del av en stor religiös högtid även om dessa som så mycket annat med tiden

sekulariserades till professionell idrott. Ordet *gymnos*, ett ord som går igen både i vårt gymnastik och i gymnasium, betyder naken. Den nakenheten hade förvisso inte bara sin grund i att klimatet var så varmt att idrotten blev svettig. Både nakenhet och kroppsövningar hade religiösa motiv. Men för den kristne var detta ingen väg till Gud. Alla påståenden i den vägen kallade Paulus för käringprat (det står faktiskt så i grundtexten).

Hemlig kunskap

Den grekiska religiositeten var liksom all annan ockultism uppbyggd som en mysteriereligion. Detta betydde att det fanns magiska formler att lära genom särskilda invigningar då man gjorde överlåtelse till de andemakter som sade sig stå bakom de grekiska gudarna. Inget kittlar vår nyfikenhet så som hemlig kunskap om hemlig kraft. Tänk att få del av sådan kunskap och kraft så att man kanske kunde bli ett orakel! I praktiken bestod ju den kunskapen i att man blev besatt av en spådomsande (jfr Apg 16:16-21). Paulus gick med eftertryck emot också detta tänkesätt. Kristendomen innehåller ingen hemlig kunskap och inga magiska invigningar i slutna rum. Tvärtom är allt öppet. När Paulus talar om tron som ett mysterium – det grekiska ordet för hemlighet – så är det för att tron beskriver något som går så långt utanför vårt förstånd att vi bara kan greppa det med trons hjälp snarare än med det vi i dag kallar vetande. För vi kan begripa en hel del men långt ifrån allt.

Och erkänt stor är gudsfruktans hemlighet: Han som blev uppenbarad i köttet, bevisad rättfärdig genom Anden, sedd av änglarna, predikad bland folken, trodd i världen, upptagen i härligheten (1 Tim 3:16).

Här lägger Paulus alla sina kort på bordet för att visa att mysteriet finns men att det för alltid är öppnat. När Kristus har blivit förhärligad finns ingen dold kunskap som man kan använda för att ”komma vidare” med (= bli stor på). När evangeliets kunskap fått leda oss till Kristus hänger det sedan inte på vår kunskap, vare sig öppen eller hemlig, utan på vår livsrelation med just honom som blev uppenbarad i köttet och förhärligad på korset. Därför slutar Paulus sitt första brev till sin yngre kollega på följande sätt:

Käre Timoteus, bevara det som har överlämnats åt dig, och vänd dig bort från det oandliga, tomma pratet och invändningarna som kommer från det som kallas kunskap utan att vara det. Somliga har kommit bort från tron genom att bekänna sig till den kunskapen (1 Tim 6:20-21).

Det oandliga pratet var alltså något som i högsta grad såg ut att vara andligt – om det så också började med lite kroppsövningar. Målet var ju hemlig kunskap och hemlig kraft – kanske även ockult kraft till att vinna en boxningsmatch. Många som kom till tro hade rik erfarenhet av ockultism i form av både spådom och healing. Och att undervisa om kristna nådegåvor i ett sådant sammanhang var inte lätt. Paulus ville lära Timoteus att man måste visa ifrån sig allt som på minsta vis kunde få folk att spåra in i de ockulta tänkesätten eller handlingsmönstren. I stället skulle man koncentrera sig på Kristus för att på det sättet ”öva sig i gudsfruktan.” På samma sätt måste vi i dag dra tydliga gränser

mot allt som han med New Age att göra. Det är samma slags ockultism som i dåtidens grekiska kultur. Där finns många övningar och tekniker som vi frestas att ta in på samma sätt som dåtidens kristna ville ta de ockulta kroppsövningarna. Det är inte fel att röra på sig, skriver Paulus, men gudsfruktan är något annat och mycket bättre.

5

Hymeneus & Co.

Timoteus förestod församlingen i Efesus. Där hade Gud en gång i tiden låtit Paulus göra otroliga saker (Apg 19). Han hade suttit i Tyrannus hörsal och förkunnat evangelium i två år som en sorts bibelskola. Folk hade kommit och gått och sedan spritt det glada budskapet över hela Asien (= nuvarande västra Turkiet). Och kraften i budskapet om korset hade också visat sig till fullo. Många hade blivit helade eller befriade från demoner.

Men så hade Paulus måst dra vidare. Sista gången Paulus kom i närheten av Efesus var han på väg till Jerusalem med en insamlad gåva. Han visste att han skulle möta bitter fiendskap när han kom fram och han förstod att det skulle bli ett avsked för alltid när han mötte de äldste från Efesus i hamnstaden Miletus. Därför var det viktiga saker han hade att säga till sina kära bröder när de träffades. Han påminde dem om att han inte hade gjort sig någon materiell förtjänst under sina år i Efesus. Men så sade han också profetiskt att det skulle komma svåra tider:

Jag vet att när jag har lämnat er, skall rovlystna vargar komma in bland er, och de skall inte skona hjorden. Ja, ur er egen krets skall män träda fram och förvränga sanningen för att dra lärjungarna över på sin sida. Håll er därför vakna och kom ihåg att jag ständigt i tre års tid natt och dag har varnat var och en av er under tårar. (Apg 20:29-31)

Flera ur deras egen grupp skulle alltså komma att falla för frestelsen att försöka göra ekonomisk vinst på evangeliet. Och vägen till det målet skulle bestå i någon sorts förfalskning av evangeliet.

Avbränd mark

Vi förflyttar oss ett par årtionden framåt i tiden. Den gamle aposteln Johannes satt då fången på Patmos där han fick möta den uppståndne Kristus. Denne gav honom i uppdrag att skicka brev till sju församlingar, den första i raden var just församlingen i Efesus. Vi lyssnar:

Jag känner dina gärningar, ditt arbete och din uthållighet, och jag vet att du inte kan tåla onda människor. Du har provat dem som kallar sig apostlar men inte är det, och du har funnit att de är lögnare. Ja, du är uthållig, och du har uthärdat mycket för mitt namns skull och har inte tröttnat. Men det har jag emot dig, att du har övergett din första kärlek. Tänk därför på varifrån du har fallit, och omvänd dig och gör dina första gärningar. (Upp 2:2-5)

Den varning som Gud hade låtit Paulus förmedla hade visat sig befogad. Det hade verkligen kommit falska apostlar som i själva verket var lögnare och onda

människor. Till sist hade man avslöjat dem som de lögnare de var. Effekten blev ändå den som senare upprepats i många falska väckelsers efterspel – att församlingen blev en sorts avbränd mark. Många hade upphört att sprida evangelium och satt i stället och plåstrade om sina karismatiska brännskador. Jesu budskap var förvånande krävt. Han manade dem kort och gott till omvändelse. För i Efesus hade man mera blivit motståndare till andlighet och nådegåvor än man var för evangeliet och korsets kraft. Och det hade alltså resulterat i den sortens kraftlösa renlärighet som brukar bli följden när karismatiska exploatörer fått härja fritt.

Mitt i turbulensen

Timoteus kom tydligen till denna församling när grytan kokade som värst. Med några korta antydningar skrev Paulus i de två breven till Timoteus om vad som nu var i full gång:

Gör allt du kan för att bestå provet inför Gud, likt en arbetare som inte behöver skämmas utan rätt delar sanningens ord. Men oandligt, tomt prat skall du akta dig för. De som befattar sig med sådant kommer att göra allt större framsteg – i ogudaktighet, och deras ord kommer att sprida sig som concertumörer. Till dem hör Hymeneus och Filetus, som har kommit bort från sanningen. De bryter ner tron för somliga, när de säger att uppståndelsen redan har ägt rum. (2 Tim 2:15-18)

Här fanns nu ett par män – äldste? – som förkunnade ett nytt evangelium. Församlingen hade därmed drabbats av cancer (kan också översättas: kallbrand) och dess överlevnad var i akut fara. Men vad var det då för ett nytt evangelium som klingade i Efesus? Skulle uppståndelsen redan ha skett? Det kan väl minsta barn veta att den inte har? Var inte så säker! I vårt eget land och vår egen tid har vi fått uppleva att det gick att få välvilliga kristna att tro att en kvinna som lever i sitt andra äktenskap skulle vara den brud som ensam gifter sig med Kristus vid hans återkomst.

Vi får därför inte vifta bort evangelium enligt Hymeneus som osäljbart. I stället bör vi försöka att rekonstruera det, vilket förefaller vara ganska lätt. Ty när går alla löften om helande, bönesvar och välsignelse i slutlig fullbordan? Kort sagt: när blir allt fullkomligt? Svar: efter de dödas uppståndelse. Nu är alla nådegåvor och bönesvar ett förebud till – eller ett förskott på – det stora arv som väntar vid de dödas uppståndelse (Ef 1:14; 2 Kor 1:22). Men vem vill vänta tills dess? Troligen inte Hymeneus och Filetus. Jag tror att de predikade att om bara de själva fick döpa folk på deras sätt så skulle dessa uppstå på riktigt och sedan skulle alla deras böner bli besvarade enligt deras egen önskan. Och de sjuka skulle inte bara bli helade ibland utan de ”rättdöpta” skulle alltid kunna vara friska.

Hymeneus och Filetus tycks alltså ha lovat människor att livet före Kristi återkomst skulle kunna bli vad Bibeln lovar för livet efter. Det är möjligt att de var de första i historien som ställde ut denna sortens löften om välsignelse. Tyvärr var de inte de sista. Man kan tycka att detta inte var något att bekymra sig

för. Folk skulle väl snart upptäcka att Hymeneus hade fel. Så enkel är inte situationen. Ty de falska profeterna får människors begär att vakna och bli kopplade till talet om Guds nåd och hans nådegåvor och då blir dessa missbrukade. Det för i sin tur alltid svåra konsekvenser med sig när man missbrukar Guds nåd för egen vinning eller ens tror att det skulle vara möjligt. Det är ett av de största avsteg från gudsfruktan som man kan ta.

Eftersom auktoriteten i allt andligt ledarskap ligger i Jesu namn kan det vara värt att vi till sist citerar det andra budet:

Du skall inte missbruka HERRENS, din Guds, namn, ty HERREN skall inte låta den bli ostraffad som missbrukar hans namn. (2 Mos 2:7)

Försagdhetens ande

I båda breven till Timoteus uppmanar Paulus sin lärjunge att ta vara på sin nådegåva.

Försumma inte nådegåvan i dig, den som du fick genom profetord, när de äldste lade händerna på dig. (1 Tim 4:14)

Därför påminner jag dig om att låta den Guds nådegåva flamma upp igen som finns i dig genom min handpåläggning. Ty den Ande som Gud har gett oss gör oss inte modlösa, utan är kraftens, kärlekens och självbehärskningens Ande. Skäms alltså inte för vittnesbördet om vår Herre och inte heller för mig, hans fånge, utan bär också du ditt lidande för evangelium efter den kraft som Gud ger. (2 Tim 1:6-8)

När Paulus ger påminnelsen för andra gången bifogar han en motivering. Gud ger oss inte modlöshetens ande, skriver han. I 1917 års översättning kallas den försagdhetens ande. Paulus fruktade att denna andemakt stod i vägen för ett sant och sunt utövande av den nådegåva som Timoteus fått och för den uppgift han hade. Vad händer när den anden får lite att säga till om? Ja, själva namnet säger ju en del. Man förlorar sin beslutsamhet och initiativförmåga. Men Paulus lägger till en effekt som vi bör titta noga på. Han säger att eftersom Gud inte har gett oss försagdhetens ande så hade Timoteus ingen anledning att skämmas över att Paulus satt i fängelse för sin tro.

Var det något att skämmas för? Skulle han inte vara stolt över att ha en ledare som inte väjde för hotet om fängelse eller dödsstraff?

Det beror givetvis på vem man frågade. Indirekt får vi dra den slutsatsen att det i Efesus tydligen fanns folk som menade att det var ett genant misslyckande att Paulus inte kunde kasta av sig sina bojor. Kanske tyckte några att han med sina böner borde kunna skaka fängelset och gå därifrån. Det faktum att han satt där han satt kan ha tagits som ett ”bevis” på att han inte var någon ”stor” apostel, kanske att han inte längre hade någon smörjelse. Det fanns ju så övermåttan höga apostlar i Korinth så varför inte också i Efesus? Och sådana kan ju strö den här sortens omdömen omkring sig.

Lite senare får vi antagligen veta namnen på dem som kan ha spritt tanken att Paulus skulle ha visat sig vara en bluff.

Men oandligt, tomt prat skall du akta dig för. De som befattar sig med sådant kommer att göra allt större framsteg – i ogudaktighet, och deras ord kommer att sprida sig som cancerumörer. Till dem hör Hymeneus och Filetus, som har kommit bort från sanningen. De bryter ner tron för somliga, när de säger att uppståndelsen redan har ägt rum. (2 Tim 2:16-18)

Här har vi två personer som bryter ner tron för andra. När så sker blir man just försagd. Man blir rädd, obeslutsam, försiktig, tveksam och perfektionistisk i den gamla kyrkliga meningen att om jag ingenting gör så har jag inte gjort fel.

Här var det i alla händelser villfarelse på gång, allvarlig sådan. Paulus hade redan tidigare varnat Timoteus för Hymeneus:

Detta uppdrag att förmana anförtror jag åt dig, mitt barn Timoteus, i enlighet med de profetord som en gång uttalades över dig, för att du i kraft av dem skall kämpa den goda kampen, i tro och med ett rent samvete. Detta har somliga stött ifrån sig och lidit skeppsbrott i tron. Bland dem är Hymeneus och Alexander, som jag har överlämnat åt Satan för att de skall tuktas så att de inte hädar. (1 Tim 1:18-20)

Redan förut hade Paulus alltså överlämnat Hymeneus och Alexander till Satan. Hur gick det till? Vi vet inte så noga. Samma överlämnande omnämns i 1 Kor 5:1-5 men vi blir inte mycket klokare av att läsa där heller. I vilket fall var de här båda herrarna helt klart ute efter att leda andra vilse i tron.

Sekt och villfarelse

Om du skall göra en sekt så finns det två vägar att välja på. Du måste anpassa budskapet efter dina syften. Den väg som kanske de flesta har använt genom tiderna består i att man predikar om yttersta domen på ett sådant sätt att man skrämmer folk i stället för att varna dem. Mest av allt brukar man i så fall skrämma dem som redan hört varningen – de redan troende.

Den andra formen av sektbudskap består i att du liksom Hymeneus och Filetus *för denna tiden* börjar lova mer och fler segrar, förmåner eller andra former av andlig upphöjelse än vad evangeliet utlovar. Du måste alltså väcka de köttsliga begären, som alltid kräver förmåner redan här och nu. Din lära och – framför allt – ditt ledarskap skall väcka starkare och gärna lite annorlunda förhoppningar än vad evangeliet självt förespeglar. När människor börjar tro på förmåner, segrar eller andlig makt som vi inte förfogar över så blir de först mycket entusiastiska. Samtidigt ser de gärna ner på dem som inte har deras höga insikt. Därmed kan de ta första steget till att bilda en sekt. I det läget kan det alltså bli skamligt att man sitter i fängelse för sin tro liksom det kan vara genant att man bara har en ”vanlig” nådegåva och predikar det som kyrkan alltid har predikat när den varit som bäst.

Med tiden förändras dock entusiasmen hos de ”nytroende” av den enkla anledningen att många saker inte blev som de väntade. I det läget drar de dock oftast inte slutsatsen att det var fel på undervisningen eftersom de nya löftena har blivit så kära för dem. De har ju för övrigt lärt sig under resans gång att förakta dem som står ”utanför”. Detta gör att de ofta inte har något alternativ till att anpassa sig till gruppens tro eller vantro. Därför tänker de i det längsta att problemen och besvikelserna uppstod genom att de själva inte gjorde rätt. Då söker de sig ännu närmare den falske ledaren för att riktigt lära sig hur man gör eftersom han tycks göra rätt. Åtminstone säger han det. Och då börjar samtidigt

hyckleriet. För utåt vill man nu inte låtsas om några misslyckanden.

Man behåller därför bekännelsen och fortsätter att utåt ”leva i seger” fast man egentligen känner sig ganska förvirrad. Eftersom alla andra ser ut att ha seger så får man själv också låtsas vara glad. Att många av de andra kan vara lika förvirrade bakom en lika leende mask faller en oftast inte in. När man kommit så långt är sekten ofta ett faktum. Genom att man i det längsta tror att man skall kunna lära sig knepen för hur man skall få de falska löftena att fungera så dröjer det ofta länge innan man ger upp och börjar misstänka att man gått på en bluff. Och då kan den egna skadan ofta ha hunnit närma sig total ödeläggelse.

Slutresultatet blir att tron först växer till en övertro och ett övermod för att sedan krascha totalt. Ta liknelsen med en ballong som man blåser upp tills den spricker. Det är i det här slutstadiet som försagdhetens ande får mycket att säga till om. Inte så att man blir besatt, förstås. Men själva förvirringen är ett hinder när man inte längre vet vad som är upp eller ner och då man har en massa händelser eller upplevelser som man inte kan tolka.

När Paulus uppmanar Timoteus att inte skämmas för att hans lärare sitter i fängelse så skriver han också:

Som du vet, har alla i Asien vänt sig bort ifrån mig, bland dem är Fygelus och Hermogenes. (2 Tim 1:15)

I många bibelkommentarer möter man tanken att Fygelus och Hermogenes inte längre vågade ställa upp för Paulus på grund av den stora förföljelse som gjorde att han satt i fängelse och väntade på sin ganska snara avrättning. Paulus talar dock inte just här om någon livsfara utan om risken att behöva skämmas. Därför kan det gott hända att villfarelsen var så utbredd att de flesta hade anammat den nya tron. Varför skulle Paulus annars namnge två personer? De kan mycket väl ha varit någon sorts underbefäl i den nya rörelsen.

Blås liv i gåvan

Varför behövde då Timoteus blåsa liv i sin nådegåva? Vad hade försagdhetens ande med honom att göra? Jo, den drabbar tidigt de andliga ledare som står kvar vid det ursprungliga evangeliet när majoriteten söker sig till något ”bättre” och talar om för en att man skulle sakna smörjelse. Man måste aktivt blåsa liv i sin gåva bland annat för att kunna stå fast vid det ursprungliga. Dessutom vill man kunna ta hand om dem som senare kanske kraschar totalt och därför drabbas mycket hårdare av försagdhet än man gjort själv. Då gäller det att vara fri för deras skull.

De som vill vara sunda drabbas alltså först av försagdhet när det är en övermodets villfarelse på gång. Senare, och i mycket större grad, drabbas också de som lät sig lockas in i fällan. Man behöver tidigt hjälpa sig själv för att senare kunna hjälpa de andra.

Är frälsningen förutbestämd?

Breven till Timoteus är i huvudsak praktiska råd i konkreta situationer som man kan hamna i som andlig ledare. Paulus som annars lagt stor vikt vid frälsningens natur i sina övriga brev ger bara små glimtar när han skriver till Timoteus. Ett av de viktigaste ställena låter så här:

Först av allt uppmanar jag till bön och åkallan, förbön och tacksägelse för alla människor, för kungar och alla i ledande ställning, så att vi kan föra ett lugnt och stilla liv på allt sätt gudfruktigt och värdigt. Sådant är rätt och behagar Gud, vår Frälsare, som vill att alla människor skall bli frälsta och komma till insikt om sanningen. Ty Gud är en, och en är medlare mellan Gud och människor, en människa, Kristus Jesus, som gav sig själv till lösen i allas ställe. (1 Tim 2:1-6)

Jag är så glad för dessa rader eftersom det sagts av och till under långa tider i kyrkans historia att Gud visst inte vill frälsa alla. Tvärtom har man kunnat säga sedan Augustinus dagar (356-430 e Kr), att frälsningen skulle kunna vara förutbestämd så att somliga redan före födelsen skulle vara menade för himmel och andra för helvete. Hur kunde den aktade kyrkofadern komma på den idén?

Vem blir frälst – och varför?

Vi får gå en liten omväg. Normalt tänker vi att om inte alla blir frälsta så måste det finnas en skillnad mellan dem som får nåd och dem som inte får det. Om inte det som skiljer fåren från getterna är goda gärningar gjorda med händerna så är det väl i alla fall tron som vi gör med – ja, vad då? Någon sorts skillnad väntar vi oss ändå att det skall vara mellan dem som blir frälsta och dem som ställs utanför. Gud måste ju hitta *något* hos den benådade skaran som han inte finner hos de andra och som gör att han vill frälsa just dem – tänker vi. Å andra sidan: skulle Gud söka efter en enda sådan skillnad skulle ju nåden inte vara (bara) nåd utan också förtjänst. I sant luthersk anda är vi vana vid att betrakta tron som den särskiljande faktor som absolut inte har med prestation att göra men det är många som har haft svårt att förstå logiken i detta tänkesätt. Varför skall just tron på Jesu uppståndelse vara enklare än goda gärningar?

Vi får fråga Luther. Denne led tidigt i sitt liv av svår ångslan inför Yttersta domen. För katolska kyrkan lärde att frälsningen både beror av Guds nåd och av människans förtjänst. När kyrkan för att finansiera byggandet av Peterskyrkan i Rom till sist började sälja avlatsbrev där man kunde köpa syndernas förlåtelse brast det för den unge munken. Han studerade Skriften och fann att frälsningen beror av nåden allena. Var och en som tror blir frälst. När han såg det blev han alldeles lugn. För det var ju rakt inget märkvärdigt att tro. Det gjorde ju alla i hans omgivning. Alla var kanske inte riktigt ärliga i sin tro men tron var ändå

ingen prestation. I Luthers ögon. I vår tid står den kristna tron under stark kritik och stort förakt. I vår tid är det därför lite av en prestation att tro – om tron skulle vara den enda inträdesbiljett som obönhörligen gäller för paradiset.

Nåd och inget annat

Nu är det dags att återvända till Augustinus. Det märkliga med honom var att han hade upptäckt nådens storhet. Han såg och förkunnade att frälsningen inte har ett enda dugg att göra med några goda egenskaper hos oss. Gud letar inte efter någonting alls hos oss eftersom människan ändå inte kan bidra med någonting för sin frälsning. Hon har absolut inget att bidra med. Hon är alltigenom en syndare. Långt ifrån allt hon gör är hundra procent orent men ingenting är hundra procent rent. Och vi kan tänka på Paulus som faktiskt i 1 Tim 1:12-17 utmålade sin omvändelse som ett mönster för alla som blir frälsta.

Men jag mötte barmhärtighet, för att Kristus Jesus skulle visa hela sitt tålmod främst mot mig och låta mig bli en förebild för dem som skulle komma till tro på honom och vinna evigt liv. (1 Tim 1:16)

Paulus blev inte frälst för att han trodde. Efter Damaskus trodde han ju i stället för att han redan hade blivit frälst – av bara nåd. Skall vi ta Paulus formulering bokstavligt i texten vi läste i början av detta kapitel vill Gud att alla skall bli frälsta först för att sedan komma till insikt om sanningen (= tro).

Uppväcka döda

När det gäller frälsningens natur kan vi citera Paulus i långa rader men får nöja oss med en text:

Men Gud som är rik på barmhärtighet har älskat oss med så stor kärlek, också när vi ännu var döda genom våra överträdelser, att han har gjort oss levande tillsammans med Kristus. Av nåd är ni frälsta. Ja, han har uppväckt oss med honom och satt oss med honom i den himmelska världen, i Kristus Jesus, för att i kommande tider visa sin överväldigande rika nåd genom godhet mot oss i Kristus Jesus. Ty av nåden är ni frälsta genom tron, inte av er själva, Guds gåva är det, inte på grund av gärningar, för att ingen skall berömma sig. (Ef 2:4-9)

Här beskrivs frälsningen som ett uppväckande av döda (= pånyttfödelse). Och om du skall uppväcka döda på kyrkogården så räkna inte med någon hjälp från dem som skall väckas. Allt hänger på det som påverkar den döde utifrån. Vi som är frälsta är alltså inte frälsta av nåd *och* tro utan av nåd *till* tro. Ingen varken kan eller får bidra med det allra minsta för att ingen sedan skall gå i himlen och skryta över sin särskilt fina frälsning. Men tron då? Den är snarast tecknet på att du är gjord levande. Det här kan tyckas som teologiskt hårklyveri men är det inte. Lever du för att ditt hjärta slår eller slår hjärtat för att du lever? Om du är ordentligt död hjälper det inte vad vi gör med ditt hjärta. Du är död i alla fall. Om du är andligt död hjälper varken kunskap eller övertygelser i teologi. Du är precis lika död ändå. Men om Gud väcker dig till liv så börjar trons hjärtslag att pulsera.

Detta måste sägas eftersom människor ibland undrar varför man inte platsar i himlen bara för att man har fel åsikt i teologiska frågor. ”Skulle inte han som är så snäll få komma till himlen bara för att han inte tror??” Den frågan bygger alltså på ett missförstånd.

Låt oss då än en gång lyssna till Paulus:

Rättfärdighet från Gud uppenbaras i evangelium, av tro till tro, som det står skrivet: Den rättfärdige skall leva av tro. (Rom 1:17)

Här låter det väl ändå som om det hela börjar med vår tro? Nja, uttrycket ”rättfärdighet från Gud” kan lika gärna översättas ”Guds rättfärdighet”. Och då förstår vi att det är hans nåd, i det här sammanhanget lika med hans trofasthet, som uppenbaras i evangelium för oss trolösa människor *genom Guds Ande*. Då väcks vi till trons liv av eller genom Guds tro(het) mot oss. Det är Guds tro(-fasthet) som väcker oss till trons relation med Kristus. Gud gör hela frälsningen och tar faktiskt också initiativet.

Ty Människosonen har kommit för att uppsöka och frälsa det som var förlorat. (Luk 19:10)

Jesus svarade: ”Var inte så upprörda. Ingen kan komma till mig, om inte Fadern som har sänt mig drar honom, och jag skall låta honom uppstå på den yttersta dagen.” (Joh 6:44)

Detta betyder att din tro, din längtan efter Kristus, hur svag och tvivlande den än må vara, är ett tecken på att Gud redan väckt dig till sitt nya liv. Det behövs ingen särskild styrka på tron för att du skall vara viss i Guds kärlek. Tro som ett senapskorn räcker.

Men då borde väl alla bli frälsta?

Augustinus fick nu ett oväntat huvudbry för om Gud gör hela frälsningen så borde väl alla bli frälsta. Gud vill ju frälsa alla. Eftersom Bibeln säger klart och tydligt att inte alla blir frälsta började Augustinus lära ut att frälsningen skulle vara uppgjord från tidernas början. Gud skulle i så fall visserligen göra hela frälsningen men bara inte med alla. Och vilka som inte skulle komma i fråga skulle alltså vara bestämt redan före skapelsen, tänkte Augustinus. En text som ofta citeras av dem som tror som Augustinus är inledningen till Efesierbrevet:

Välsignad är vår Herre Jesu Kristi Gud och Fader, som i Kristus har välsignat oss med all den himmelska världens andliga välsignelse, liksom han innan världens grund blev lagd har utvalt oss i honom för att vi skulle vara heliga och fläckfria inför honom. I sin kärlek har han genom Jesus Kristus förutbestämt att vi skulle tas upp som hans barn, enligt sin vilja och sitt beslut, (Ef 1:3-5)

Nu torde det förhålla sig så här att Gud säkert många gånger under ett normalt liv tar initiativet till alla människors gemenskap med Kristus. Hur detta går till med dem som inte hört evangeliet kan vi inte veta och behöver det inte heller. Vi får förutsätta att den Gud som vill att alla skall bli frälsta har en väg till Kristus för dem med. Tydligast sker kallelsen till Kristus – enligt min erfarenhet som

läkare – när människor skall till att dö. Om man likväl envisas med att tacka nej ända in i det allra sista så kommer det en yttersta dag då Paulus ord besannas:

Det man kan veta om Gud är uppenbart bland dem, Gud har ju uppenbarat det för dem. Ända från världens skapelse ses och uppfattas hans osynliga egenskaper, hans eviga makt och gudomliga natur genom de verk som han har skapat. Därför är de utan ursäkt. (Rom 1:19-20)

När det står att Gud har uppenbarat det för dem så är det språkligt minst lika korrekt att skriva att han har uppenbarat det i dem alltså i deras samveten. Och detta har han alltså gjort sedan världens skapelse för att alla skall förstå var skapelsen och dess skönhet kommer ifrån. Har man utsatts för den uppenbarelsen både i det yttre och det inre och ändå tackat nej är man utan ursäkt. Ingen kommer att kunna säga till sist att ”det hade jag ingen aning om.”

Guds nåd fungerar alltså som en väckarklocka. Den sovande vaknar och får bestämma sig för att antingen somna om eller låta uppståndelsekraften fortsätta att verka så att man vaknar ordentligt och kan gå upp (= börjar söka Gud som redan har sökt människan). Den som bestämmer sig för att vakna har inte gjort något annat än att fatta ett beslut att fortsätta att leva det liv han nyss fått som en gåva på prov. Detta är ingen prestation men det är trons början. Olika människor får olika starka signaler och Jesus antyder att han kommer att ta hänsyn till det när han dömer:

Var och en som har fått mycket, av honom skall det krävas mycket. Och den som har blivit betrodd med mycket, av honom skall det utkrävas så mycket mer. (Luk 12:49)

Apartheid och antisemitism

Hör då tanken om den förutbestämda frälsningen bara hemma i historiens kuriosakabinett? Nej, dessvärre inte. Luther avvisade dogmen som en tankefälla men Calvin tog den desto mera till sitt hjärta. Den har långa tider varit aktuell och har funnits med i bakgrunden till judeförföljelser, slavhandel och apartheid som utförts av kristna ända in i vår tid. De människor man behandlade illa tänktes åtminstone av en del tongivande ledare som just förutbestämda av Gud till undergång. När vi människor anser oss kompetenta att avgöra vilka som kommer till himmel eller helvete så är det alltid fara på färde.

Till sist: Många brukar invända att om Gud gör hela frälsningen, varför skall vi då evangelisera? Ett bra svar är att vi skall göra det för att Jesus har sagt att vi skall göra det. Även om frälsningen helt och hållet är ett Guds verk så är det ju ändå underbart att vi kan få lov att se på när han utför den!

Trons goda kamp

När Paulus liv närmade sig sitt slut kunde han se tillbaka på en närmast ofattbar livsgärning. Han hade fått nåden att sprida tron på den uppståndne Jesus så att det stora romerska imperiet började känna sig hotat. Det var ju därför han satt i fängelse. Vi kunde tänka att han belåtet såg tillbaka på en lång rad segrar. Men så uttrycker han sig inte i sina brev till Timoteus.

Jag har kämpat den goda kampen, jag har fullbordat loppet, jag har bevarat tron. (2 Tim 4:7)

Jag har bevarat tron, skriver han. Hade den varit så hotad? – frågar vi. Tvivlade han till sist ändå på sitt eget evangelium? Nej, han skrev i nästa mening att han väntade på rättfärdighetens segerkrans, den som hör ihop med Kristi seger över både döden och honom själv. I stället tycks han ha tänkt på all den otro i omgivningen som ständigt hotade att förändra det evangelium han fått sig anförtrott till något för den naturliga människan mera välsmakande. Det hade varit en daglig kamp att bevara det ursprungliga evangeliet, en trons goda kamp som han fått föra genom förkunnelse och oförtröttlig förmaning. När vi ser hur många av hans brev som egentligen är skrivna för att rätta till urspårningar av alla slag förstår vi att själva utbredandet av evangelium kanske inte ens svarade för 50% av hans arbete. Att så ut lite frön är inget jobb jämfört med uppgiften att rensa det ogräs som måste bort för att inte de unga plantorna skall förkvävas.

Hur såg han på framtiden?

Man segrar aldrig slutgiltigt över ogräset. Varje seger är för stunden. Hur såg då Paulus på den kyrka som han fått vara med att grunda? Skulle den komma att föra trons goda kamp mot avarterna med allt större skicklighet och fitness? Hur skulle det framtida förhållandet mellan plantor och ogräs komma att te sig? Här gav oss Paulus ett uttryck för en pessimism som vi måste lära oss att ta på allvar utan att knäckas.

Det skall du veta att i de sista dagarna skall det komma svåra tider. Människorna kommer att älska sig själva och vara penningkära, skrytsamma, stolta, hånfulla, olydiga mot sina föräldrar, otacksamma, gudlösa, kärlekslösa, oförsonliga, skvalleraktiga, obehärskade, råa, fientliga mot det goda, falska, egensinniga och högmodiga. De skall älska njutning i stället för Gud och ha ett sken av gudsfruktan men förneka dess kraft. Håll dig borta från dem! (2 Tim 3:1-5)

Men Anden säger tydligt att i de sista tiderna kommer somliga att avfalla från tron och hålla sig till villoandar och till onda andars läror. De kommer att förledas av hycklare och lögnare, som är brännmärkta i sina samveten (1 Tim

4:1-2)

I den senare av dessa texter säger Paulus rent ut att hans framtidsvision inte var något privat hugskott hos en trött evangelist som satt i fängelse för sin tro. Det är Anden som säger det så vi måste ta det på största allvar. Vi som lever nästan 2000 år senare kan ju också se hur det hela har kommit att fungera.

Evangeliet har gått sitt segertåg över jorden och gör så ännu. Där det tas emot i ren och välbevarad form kan vi se samma yttringar både vad gäller Andens kraft och Andens frukt som vi känner igen från Apostlagärningarna. Men vad har hänt i länder där evangeliet funnits länge? I många länder dit budskapet om Jesus först kom råder islam i dag. Man kan fråga sig hur den arabiska erövringsvågen på 600-talet kunde leda till att stora skaror kristna gjorde en relativt motståndslös övergång till en religion där Jesus bara finns som en bifigur men inte längre som frälsare och inte som Guds Son. Den som inte har Sonen har ju heller inte Fadern (1 Joh 2:23). Den i kristen mening frälsande nåden är borta hur många gånger det än står i Koranen att Allah är nådig. I stället har man kommit in under islams radikala form av lagiskhet.

Hos oss européer har sekulariseringen tagit över på samma sätt som islam. Också hos oss är det lagiskhet som gäller. I Europa dignar vi på samma sätt som muslimerna under andra, i vårt fall oskrivna lagar om vilken skönhet som kroppen skall utstråla, vilka betyg, framgångar och titlar vi skall uppvisa eller vilka märkeskläder vi skall skyla oss med.

Lagisk postmodernism

Både Jesus (Matt 24:12) och Paulus (2 Tess 2:7) talar om ett avfall från evangelium till laglöshet. Denna ser vi runt omkring oss under namn av postmodernism. Hörnstenen i denna laglöshetens filosofi är att det inte finns något som är varken sant eller falskt annat än möjligen inom ren naturvetenskap. Det vi nu tvingas notera är att den laglöshet som Bibeln talar om paradoxalt nog kännetecknas av en extrem lagiskhet. I vår kultur är det nästan ett måste att man skall bryta alla tabun. Samtidigt får allt fler ungdomar ätstörningar när de vill forma sina kroppar efter nya tabun som förkunnas i veckotidningar och teve. Dagligen får vi höra att det på estetikens och moralens områden inte finns några sanningar, minst av allt några absoluta. Men konserter, utställningar, film och teater recenserar och betygsätts ibland även med hånfulla kommentarer som kan knäcka en ung artist för livet. Och ve den som har ”fel” uppfattning om diverse sexuella företeelser trots att det inte finns rätt eller fel.

Vår gåtfulla kärlek till tyranner

Den köttsliga naturen älskar kraftfulla ledare och tuffa tag för ordning och reda. Samtidigt förbehåller sig varje människa rätten att själv forma sina egna lagar. Den köttsligt laglösa människan är en stenhård moralist – när det gäller andra. För då kan man kräva sina rättigheter. I sitt eget liv kan hon däremot tänka sig alla slags undantag. Då är det inte så noga för man måste ju få lov att älska sig

själv för att kunna älska andra. Helst beundrar vi tyrannerna på lagom avstånd.

I den islamiska kultur som kom efter kristendomen i dess första områden finns inga hinder för att en man kastar saltsyra i ansiktet på sin hustru. Än i dag säger mullorna inget om denna form av misshandel. Den som stjal en cykel måste däremot räkna med att få en hand amputerad om han blir avslöjad. Cykeln är alltså mer värd än en kvinna. I islams länder talar man mycket fördömande om vår postmodernism men samma inkonsekventa, laglösa lagiskhet finns alltså även där. Den återspeglar nämligen den köttsliga naturen.

Förvånansvärt många svenska akademiker och intellektuella beundrade nazistiska eller kommunistiska ledare och regimer så länge dessa varade. Att man visste hur kulturrevolutionen genomfördes minskade inte deras beundran för Mao. Han drev landet in i kaos och hyllades samtidigt som en profet av svenskar som borde vetat bättre – och som troligen också gjorde det. I dag är det många kulturpersoner som spottar på kristendomen och samtidigt bugar för islam. En sådan tyrann som Arafat har inte saknat beundrare beredda att ursäkta vad han än gjort – även mot sina egna. Visst ligger landet öppet för den person som Paulus kallar Laglöshetens människa och som Johannes kallar Antikrist. Han skall bli så beundrad (Upp 13:8) att han till sist kan utge sig för att vara Gud (2 Tess 2:3-4) trots att hans rike är ett skräckens välde.

Vad göra?

Vad har då Paulus för råd att ge till Timoteus – och till oss? Hur tacklar man den lagiska laglösheten?

Jag uppmanar dig allvarligt vid Gud och Kristus Jesus, som skall döma levande och döda, och inför hans uppenbarelse och hans rike: predika ordet, träd fram i tid och otid, bestraffa, tillrättvisa och förmana, med allt tålmod och all undervisning. Ty det skall komma en tid då människor inte längre skall stå ut med den sunda läran, utan efter sina egna begär skall de samla åt sig mängder av lärare, allteftersom det kliar dem i öronen. (2 Tim 4:1-3)

Detta med att träda fram i tid och otid citerar vi ofta när det gäller att vittna för ofrälsta. Men Paulus nämner det i samband med att redan kristna överger den sunda läran. Man kan inte tjata människor in i Guds rike men man måste ge många signaler till ett folk som mot bättre vetande är på väg ut, kanske till något som ser ut att vara mer kärleksfullt än det gamla vanliga evangeliet.

När det gäller vår uppgift att rensa ogräs hade vi kanske önskat att Paulus hade haft något första klassens bekämpningsmedel dolt i rockärmen. Vi längtar så mycket efter en kraftfull hemlighet att ta till i desperata lägen att vi kan tänka oss att åka jorden runt för att finna den. Och vi kan visst lära oss mycket av varandra och vi kan hämta ny inspiration där trons eld flammar för fullt. Men det Paulus råder Timoteus är bara att han skall vara extra angelägen om att predika ”det gamla vanliga.” Vi kan och bör söka nya uttrycksmedel som talar till vårt folk i vår egen tid. Däremot är det bara kontraproduktivt att försöka ändra evangeliet för att göra det smakligare. Om inte vi själva har full respekt för Guds Ord

kommer ingen annan att ha det heller. Den handledningen tål att tänka länge på.

Låt ingen förakta dig

Både till Timoteus och Titus ger Paulus rådet: ”Låt ingen förakta dig” (1 Tim 4:12; Tit 2:15). Timoteus riskerade att bli föraktad för sin ungdoms skull, en risk som han knappast skulle ha råkat ut för hos oss i dag. Men vad menar Paulus egentligen. Man kan väl inte hindra eller förbjuda andra från att se ner på en?

Syndens grundsubstans

Som jag förstår det har synden två stora källflöden: Lögn och förakt. Djävulen är lögnens fader (Joh 8:44) och säg den frestelse som inte innehåller en lögn! Här finns sådana klassiker som lögnen hur fint det skall bli eller lögnen att det inte gör något, ingen kommer att märka det. En speciell ställning bland de djävulska lögnerna har föraktet. Det banar väg för de riktigt grymma övergreppen. Många historiker både bland judar och andra har arbetet mycket med frågan hur Hitler kunde få så många att medverka i Förintelsen av judar under Andra världskriget. Och de soldater som gjorde det utförde ofta så mycket fler grymheter än uppgiften krävde. Sadismen flödade, med andra ord. Vart tog allt hyfs och all medkänsla vägen? Svaret tycks vara så enkelt som att Hitler lärde folket att förakta judar. De var inga riktiga människor utan ”parasiter” eller ”cancer på samhällskroppen.” När han ympat in denna lögnaktiga syn hos många låg fältet fritt för all sorts grymhet.

Vi kan säga att respekt är kärlekens grundsubstans. Man kan inte alltid känna varma känslor för andra ens om man skulle vilja. Det räcker med att man är trött så kan den förmågan falla bort. Men det grundläggande i kärleken är inte känslor utan respekt. Man kan respektera alla, även sina fiender. Och Guds attityd mot oss flödar över av respekt. Han tvingar oss inte. Han väntar ut oss. Han förlåter utan gräns. Han lyssnar till våra böner.

Vi kan säga att förakt och respekt står som varandras motsatser. Där respekt banar väg för rättfärdighet öppnar föraktet fältet fritt för övergrepp av alla slag. Och här finns en lögnens makt som vi inte skall underskatta. Det fanns givetvis många tyskar som visste att judarna inte var parasiter eller någon fara för det tyska samhället. Men den upprepade lögnen hade till sist ändå sin ödesdigra effekt. Vi kan föra över resonemanget på vår egen vardag. Många skolflickor får heta hora av sina manliga klasskamrater. Det föraktet har givetvis en allvarlig effekt på flickorna som utsätts för sådana tillrop. Men pojkarna som säger det går lika mycket sönder. Även om de vet att det är lögn som de säger så lär de sig lika fullt att förakta sina klasskamrater just för att ingen visar dem till rätta